

- tics/190150/industrywide-contract-value-business-process-outsourcing/
- Україна увійшла до кола країн – лідерів у сфері ІТ-аутсорсингу // Бізнес. 19.04.2019 р. URL: <https://business.ua/business/4970-ukraina-uviihla-do-kola-krain-lideriv-u-sferi-itautsorsynhu>
  - Ткаченко Н. В. Переваги та ризики використання аутсорсингу в діяльності страхових компаній. *Фінансовий простір*. 2011. № 3. С. 97–103. URL: <http://oaji.net/articles/2014/944-1406013357.pdf>

REFERENCES

- Danyliuk, T. I., and Mokhniuk, A. M. "Posluhy autsorsynhu ta haluzevyi spektr yikh vykorystannia" [Outsourcing Services and Sectoral Range of Their Use]. *Ekonomichnyi forum*, no. 3 (2018): 111-116.
- "Global market size of outsourced services from 2000 to 2019". Statistica. <https://www.statista.com/statistics/189788/global-outsourcing-market-size/>
- Harasym, P. M., and Loboda, N. O. "Lohistyka investytsiinykh protsesiv yak faktor ekonomichnoho analizu" [Logistics of Investment Processes as Economy Analysis Factor]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. Seriya ekonomichna*, vol. 28, no. 4 (2018): 20-25. DOI: <https://doi.org/10.15421/40280403>

- Krasnoshapka, V. V., and Trokhymets, I. I. "Autsorsynh ta yoho zastosuvannia na pidprijemstvakh Ukrainy" [Outsourcing and Its Application in Enterprises of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*. 2015. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4097>
- "Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy. Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti DK 009:2010 (KVED-2010)" [National Classifier of Ukraine. Classification of Types of Economic Activity DK 009: 2010 (NACE-2010)]. <https://evrovektor.com/kved/2010/>
- "Total contract value of the business process outsourcing (BPO) market worldwide from 2000 to 2019". Statistica. <https://www.statista.com/statistics/190150/industrywide-contract-value-business-process-outsourcing/>
- Tkachenko, N. V. "Perevahy ta ryzyky vykorystannia autsorsynhu v diialnosti strakhovykh kompanii" [Advantages and Risks of Using the Outsourcing in the Activity of Insurance Companies]. *Finansovy prostir*. 2011. <http://oaji.net/articles/2014/944-1406013357.pdf>
- "Ukraina uviihla do kola krain - lideriv u sferi IT-autsorsynhu" [Ukraine Has Become One of the Leading Countries in the Field of IT Outsourcing.]. *Biznes*. 19.04.2019. <https://business.ua/business/4970-ukraina-uviihla-do-kola-krain-lideriv-u-sferi-itautsorsynhu>
- Zahorodnii, A. H., and Partyn, H. O. "Autsorsynh ta yoho vplyv na vytraty pidprijemstva" [Outsourcing and Its Impact on Enterprise Costs]. *Finansy Ukrainy*, no. 9 (2009): 87-97.

УДК 338.48
JEL: H72; L83; Z31

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС: СУЧАСНИЙ СТАН, ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

©2020 НІКОЛЬЧУК Ю. М.

УДК 338.48
JEL: H72; L83; Z31

Нікольчук Ю. М. Готельно-ресторанний бізнес: сучасний стан, фінансове забезпечення, інвестиційна привабливість та перспективи подальшого розвитку в Україні

Метою статті є діагностика сучасного стану та виявлення основних тенденцій поступу готельно-ресторанного бізнесу України, оцінка інвестиційної привабливості готельно-ресторанного бізнесу в процесі фінансування його розвитку. Розглянуто готельно-ресторанний бізнес як складову туристичної індустрії вітчизняної економіки, визначено основні тенденції його розвитку, рівень інвестиційної привабливості та перспективи подальшого розвитку в Україні. Запропоновано шляхи вирішення проблем з метою перетворення готельно-ресторанного бізнесу у високоприбуткову галузь вітчизняної економіки. Визначено джерела фінансування подальшого розвитку готельно-ресторанного бізнесу країни. Систематизовано фактори, які впливають на інвестиційну привабливість підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Обґрунтовано вибір методики для визначення інтегрального показника оцінки інвестиційної привабливості готелів та ресторанів з урахуванням специфіки цих підприємств. Проаналізовано сучасний стан інвестиційної діяльності в готельно-ресторанній сфері через дослідження обсягу здійснених у неї капіталовкладень. Визначено, що готельно-ресторанний бізнес в Україні потребує постійних інвестиційних вкладень для збереження конкурентних позицій на ринку, підвищення рівня задоволення попиту споживачів на послуги, які за асортиментом та якістю відповідають світовим стандартам. Досліджено потенційні можливості для інвестування в підприємства готельно-ресторанного бізнесу. Пропонується також комплекс заходів державного регулювання та вдосконалення галузевого управління з активізації розвитку готельно-ресторанної справи.

Ключові слова: гостинність, готельно-ресторанний бізнес, фінансове забезпечення, інвестиції, інвестиційна привабливість.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-218-226>

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 13.

Нікольчук Юлія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів, обліку та аудиту, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут (вул. Кам'янецька, 3, Хмельницький, 29013, Україна)

E-mail: julia_osadchuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7466-2558>

УДК 338.48
JEL: H72; L83; Z31

Нікольчук Ю. Н. Гостинично-ресторанный бизнес: современное состояние, финансовое обеспечение, инвестиционная привлекательность и перспективы дальнейшего развития в Украине

Целью статьи является диагностика современного состояния и выявления основных тенденций развития гостинично-ресторанного бизнеса Украины, оценка инвестиционной привлекательности гостинично-ресторанного бизнеса в процессе финансирования его развития. Рассмотрен гостинично-ресторанный бизнес как составляющая туристической индустрии отечественной экономики, определены основные тенденции его

розвиття, рівень інвестиційної привлекателності та перспективи подальшого розвитку в Україні. Предложено шляхи вирішення проблем з метою трансформації готельно-ресторанного бізнесу в високодоходну галузь національної економіки. Визначено джерела фінансування подальшого розвитку готельно-ресторанного бізнесу країни. Систематизовано фактори, що впливають на інвестиційну привлекателність підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Обґрунтовано вибір методології для визначення інтегрального показника оцінки інвестиційної привлекателності готелів та ресторанів з урахуванням специфіки цих підприємств. Проаналізовано сучасний стан інвестиційної діяльності в готельно-ресторанній сфері з метою дослідження обсягу здійснених в ній капіталовкладень. Визначено, що готельно-ресторанний бізнес в Україні потребує постійних інвестиційних вкладень для збереження конкурентних позицій на ринку, підвищення рівня задоволення попиту споживачів на послуги, які за асортиментом та якістю відповідають світовим стандартам. Досліджено потенціальні можливості для інвестування в підприємства готельно-ресторанного бізнесу. Предложено також комплекс заходів державного регулювання та удосконалення галузевого управління для активізації розвитку готельно-ресторанного бізнесу.

Ключові слова: гостеприємство, готельно-ресторанний бізнес, фінансове забезпечення, інвестиції, інвестиційна привлекателність.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 13.

Никольчук Юлія Николаевна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів, бухгалтерського обліку та аудиту, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут (ул. Каменецька, 3, Хмельницький, 29013, Україна)

E-mail: julia_osadchuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7466-2558>

UDC 338.48

JEL: H72; I83; Z31

Nikolchuk Ju. M. Hotel and Restaurant Business: Current Status, Financial Provision, Investment Attractiveness and Prospects for Further Development in Ukraine

The article is aimed at diagnosing the current status and identifying the main tendencies in the development of the hotel and restaurant business in Ukraine, evaluating the investment attractiveness of the hotel and restaurant business in the process of financing its development. The hotel and restaurant business is considered as a component of the tourism industry of the national economy together with defining the main tendencies of its development, the level of investment attractiveness and prospects for further development in Ukraine. Ways to solve problems in order to transform the hotel and restaurant business into a high-yielding sector of the national economy are proposed. The sources of financing for the further development of the country's hotel and restaurant business are defined. The factors influencing the investment attractiveness of the hotel and restaurant business are systematized. The choice of methodology for determining the integral indicator of the investment attractiveness of hotels and restaurants, taking into account the specifics of these enterprises, is substantiated. Analysis of the current status of investment activity uses a study on the amount of investments in the hotel and restaurant sector. It is determined that the hotel and restaurant business in Ukraine needs constant investments to maintain a competitive position in the market, increase the level of customer demand for services that meet the range and quality in accordance with the world standards. Potential opportunities for investing in hotel and restaurant enterprises are researched. In addition, a complex of measures of the State regulation and improvement of the sectoral management to activate the development of hotel and restaurant business is proposed.

Keywords: hospitality, hotel and restaurant business, financial provision, investment, investment attractiveness.

Fig.: 1. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 13.

Nikolchuk Julija M. – PhD (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Finance, Accounting and Auditing, Khmelnytsky Cooperative Trade and Economic Institute (3 Kamianetska Str., Khmelnytsky, 29013, Ukraine)

E-mail: julia_osadchuk@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7466-2558>

Готельно-ресторанний бізнес є одним із найбільш прибуткових векторів розвитку економіки кожної країни. Дана тема є перспективною і для України, проте існують проблеми, що суттєво стримують динаміку відтворення цього сектора економіки та його конкурентоспроможність порівняно з розвинутими країнами світу (повільні тенденції розвитку цієї сфери діяльності; наявний готельно-ресторанний фонд не відповідає світовим стандартам; низькі темпи будівництва сучасних комфортабельних готелів за рахунок іноземних компаній, низька купівельна спроможність населення тощо).

Стан готельно-ресторанного бізнесу впливає на розвиток індустрії туризму загалом, створення туристичних послуг, інші ключові сегменти економіки – транспорт, будівництво, зв'язок, торгівлю та ін.

Готельно-ресторанний бізнес в Україні потребує постійних інвестиційних вкладень для збереження конкурентних позицій на ринку, підвищення рівня задоволення попиту споживачів на послуги, які за асортиментом та якістю відповідають світовим стандартам.

Вищезазначена проблематика потребує системних досліджень напрямів і тенденцій розвитку ринку готельно-ресторанних послуг на засадах наукового менеджменту, розробки стратегій і планів розвитку на рівні керівників і фахівців готельних і рестораних підприємств, а також залучення у практику методичних підходів за оцінкою ефективності прийнятих управлінських рішень.

Сьогодні тема дослідження розвитку готельно-ресторанного бізнесу є дуже актуальною, адже Україна, яка розташована в центрі Європи, на перехресті транспортних шляхів і яка має для подальшого розвитку своєї туристичної сфери сприятливі природно-кліматичні умови, значний історико-культурний потенціал, необхідні людські та матеріальні ресурси, значно відстає від більшості європейських країн за рівнем розвитку туристичних послуг.

Вивченню основних положень теорії та практики розвитку готельно-ресторанного бізнесу приділено велику увагу такими вітчизняними науковцями та фахівцями: Басюк Т., Білик В., Гриньова В., Голов-

ко О., Круль Г., Короткова О., П'ятницька Н., Ніконова Н., Щербатенко І. та ін. У роботах цих авторів розглядаються організація, сучасний стан і подальший розвиток готельно-ресторанного бізнесу, аналізуються чинники, що впливають на збільшення інвестиційної привабливості готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Метою статті є діагностика сучасного стану та виявлення основних тенденцій поступу готельно-ресторанного бізнесу України, оцінка інвестиційної привабливості готельно-ресторанного бізнесу у процесі фінансування його розвитку.

Сфера готельно-ресторанного бізнесу в Україні характеризується динамічним розвитком і стає важливим чинником культурного та економічного розвитку країни. Індустрія гостинності, заснована на задоволенні комплексу матеріальних, соціальних і духовних потреб особистості, за допомогою сервісної діяльності формує рекреаційне та культуротворююче середовище, забезпечуючи відновлювальні функції людської життєдіяльності.

Останнім часом у працях закордонних і вітчизняних дослідників поширилося розуміння категорії «гостинності» як одного з важливих і фундаментальних вимірів людської цивілізації. Гостинність походить від англійського «*hospitality*», що засвідчує орієнтацію на клієнта, на задоволення його потреб і створення комфортного емоційного стану [1].

Завдання створення позитивного образу у сфері гостинності має вирішуватися за допомогою всебічного використання ресурсів гостинності, яка може розглядатися як комплексна послуга, що має певні споживчі властивості та потребує створення позитивного образу підприємства. Інша важлива категорія – «рекреація» (від лат. *recreatio*) – означає відновлення території, середовища, життєдіяльності людини. У подальшому вищезгадані поняття стали пов'язуватися з індустрією гостинності, під якою розуміється бізнес, спрямований на забезпечення приїжджих людей житлом та їжею, а також організацію їхнього дозвілля [2; 3].

Підприємство сфери гостинності має, перш за все, забезпечити прийнятний рівень ризику природного й урбанізованого середовища для життя та здоров'я споживача. Економічний ефект функціонування індустрії готельно-ресторанного бізнесу формується розвитком індустрії дозвілля та створенням комплексу соціально-побутової інфраструктури, який відіграє одну з головних ролей у світовій економіці.

Основна функція, якої повинні дотримуватися заклади готельного та ресторанного господарства, – це задоволення потреби в матеріальних і нематеріальних послугах, забезпечення людини повноцінним і раціональним відпочинком. Відповідно, всі види послуг гостинності мають бути безпечні як для здоров'я, життя та майна споживача, так і для навколишнього середовища.

Проаналізуємо діяльність готельно-ресторанного бізнесу в Україні. Так, станом на 01.01.2019 р. основний потік від обсягу інвестицій в основний капітал туристичних регіонів України припадає на розвиток готельного бізнесу (80%), невелика частка капіталовкладень спрямована на розвиток ресторанів (15%), які розвиваються переважно у великих містах, а також у Київській, Одеській, Львівській, Івано-Франківській і Закарпатській областях. Із прибутку підприємств на розвиток матеріально-технічної бази туристичної індустрії припадає лише 19%. Згідно з даними Державної служби статистики, сфера готельно-ресторанного бізнесу на 01.01.2019 р. нараховувала 25 тис. суб'єктів підприємництва, або близько 2% від загальної кількості зареєстрованих, більшість з яких була збитковою [12].

Основними конкурентами для великих підприємств готельного бізнесу за останні роки стали фізичні особи – підприємці, які пропонують повний спектр готельних послуг у міні-готелях чи приватних квартирах і будинках. Вартість таких послуг значно нижча, що приваблює клієнтів.

Динаміка ресторанних закладів за останні роки свідчить про те, що сьогодні перше місце в розвитку належить закладам швидкого харчування. Найбільш популярними сьогодні є заклади середнього цінового сегмента, де чек сягає 200 грн на особу, тому за 2018 р. їхня частка становить понад 50%, у той час, як частка закладів дешевого сегмента – лише близько 30% [12].

Досить популярними стали заклади замиського типу, особливо активною є їх відвідуваність у літній період, за винятком міських ресторанів, розташованих у рекреаційних зонах і парках. Споживачі віддають перевагу ресторанам при невеликих готелях (на 10–15 номерів) із розвинутою інфраструктурою (дитячими майданчиками, басейнами, мангалами тощо) для сімейного відпочинку на природі.

Світова практика свідчить про розвиненість готельно-ресторанного ринку Західної Європи та США, який за останні десять років суттєво змінився. Важка праця, поверхнева робота, спрямована на привертання уваги цільової аудиторії, відійшли у минуле, натомість набула популярності особлива увага до споживача та його запитів. І оскільки Україна взяла курс на інтеграцію в ЄС, варто звернути увагу на вирішення проблем, що мали місце останнім часом. Однією з них є створення єдиної системи категоризації. Найбільш успішним прикладом такої системи сьогодні є Hotelstars Union, що була прийнята членами асоціації HOTREC (Союз професійних асоціацій рестораторів і готел'єрів Європи – Hotels, Restaurants & Cafes in Europe), і у 2018 р. діє у 17 країнах Європи. Низка країн, таких як Франція, Ірландія, Італія та Польща, наглядає за цією системою, а Туреччина і країни Центрально-Східної Азії та Південної Америки останнім часом виявляють інтерес до неї, оскільки її критерії підлягають постійним перевіркам і змінам, що відповідають очікуванням клієнтів [4].

Готельно-ресторанний бізнес є перспективною сферою капіталовкладень, оскільки розвивається досить швидкими темпами, зумовлює рівень зайнятості у відповідних регіонах, створює матеріальну базу для розвитку туризму. Але останніми роками підприємства готельно-ресторанного господарства розвиваються в негативних умовах, зокрема нестабільній економіко-політичній ситуації в країні, що призводить до зниження туристичної та бізнес-активності, дефіциту фінансування, відсутності привабливих для будівництва готельних комплексів земельних ділянок, довгої окупності таких проєктів тощо. Поліпшенню ситуації сприятимуть розробка програми розвитку готельного та туристичного бізнесу, пошук фінансових джерел і створення сприятливого інвестиційного клімату [6].

Оцінку фінансового забезпечення діяльності вітчизняних готельних підприємств пропонуємо розпочати із дослідження загального обсягу капітальних інвестицій у країні та їх структури (рис. 1).

Примітка: без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, частини зони проведення АТО/ООС.

Рис. 1. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2018 р., %

Джерело: сформовано на основі [12].

У 2018 р. у структурі капітальних інвестицій за всіма видами економічної діяльності значна частка належала власним коштам підприємств та організацій – 70,8%. Другу позицію займають кошти місцевих бюджетів та інші позики, третю – кошти державного бюджету. Така структура пов'язана з недостатнім рівнем розвитку фінансового ринку, низькою інвестиційною привабливістю підприємств, високою вартістю залучення зовнішніх фінансових ресурсів, обмеженими можливостями державного та місцевих бюджетів. Отже, вітчизняні компанії вимушені переважно розраховувати на внутрішні запаси інвестиційних ресурсів.

Ураховуючи недосконалість статистичного обліку, картину динаміки інвестицій у туристичну сфе-

ру України можна встановити непрямым розрахунковим шляхом, зіставляючи різні статистичні відомості (табл. 1).

Таблиця 1

Капітальні інвестиції в туристичну сферу України впродовж 2016–2018 рр., млн грн

№ з/п	Показник	Рік		
		2016	2017	2018
1	Капітальні інвестиції в економіку України, всього	359 216	448 462	578 726
2	Капітальні інвестиції у сферу туризму	2 500	2 768	3 120
3	Питома вага капітальних інвестицій сфери туризму у загальному їх обсязі в Україні, %	0,70	0,62	0,54
4	Тимчасове розміщення й організація харчування	1 478	2 134	2 675
4.1	Тимчасове розміщення	756	1 380	1 473
4.2	Діяльність із забезпечення стравами та напоями	722	754	1 202

Примітка: без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя, частини зони проведення АТО/ООС.

Джерело: сформовано на основі [12].

Наведені в табл. 1 дані свідчать про те, що динаміка інвестиційної діяльності в туристичній сфері України мінлива: загальний обсяг капітальних інвестицій у 2018 р. порівняно з 2016 р. збільшився на 37,93% (у підприємства тимчасового розміщення – на 44,75%). Але питома вага фінансових вкладень у сферу туризму у 2016 р. становила 0,7%, а у 2018 р. – 0,54% загального обсягу капітальних інвестицій в українську економіку. Такий рівень капітальних інвестицій у туристичну сферу України загалом і в підприємства тимчасового розміщення зокрема є недостатнім [12].

Відмітимо, що інвестиційна привабливість підприємств готельно-ресторанного бізнесу не може розглядатись як характеристика, яка опирається лише на оцінку фінансових показників, оскільки це звучує спектр аспектів, значущих для інвестора при виборі об'єкта інвестування. Особливо помітним це є у сфері готельного та ресторанного бізнесу, де більш важливими є позиціонування підприємства на ринку послуг гостинності, імідж, прихильність споживачів, напрацьоване коло постійних клієнтів і постачальників тощо [6].

Інвестиційна привабливість підприємства змінюється під впливом великої кількості факторів зо-

внiшнього та внутрiшнього характеру. Систему факторiв, якi впливають на iнвестицiйну привабливiсть пiдприємств готельно-ресторанного бiзнесу, наведено в табл. 2.

У мiжнароднiй практицi використовуються рiзнi сценарiї iнвестування фiнансових ресурсiв у готельну iндустрiю з урахуванням профiлю пiдприємства, системи управлiння. Данi сценарiї наведено в табл. 3.

Закладам готельно-ресторанного бiзнесу необхiдно налагодити роботу з пошуку вiтчизняних i зарубiжних iнвесторiв, готових вкласти кошти у перспективнi проекти щодо будiвництва нових i реконструкцiї iснуючих об'єктiв iндустрiї туризму, готельного господарства, якi б вiдповiдали мiжнародним стандартам та якiсним характеристикам.

Незважаючи на нестабiльнiсть економiчної ситуацiї, яка склалася в Українi, знаходяться iнвестори, готовi вкласти фiнансовi ресурси в готельно-ресторанний бiзнес. Адже ця нiша перспективна, рентабельна, має споживчий попит певних сегмен-

тiв ринку, пов'язана з мiжнародними зв'язками туристичного, бiзнесового, спортивного, оздоровчого, культурного характеру. У такому середовищi деякi iнвестори, аби не ризикувати великими фiнансовими ресурсами, вкладаючи їх у будiвництво нових готелiв, пiшли шляхом створення приватного мiніготелю; викупу (оренди) i переоблаштування частини номерного фонду дiючого готельного пiдприємства iз заснуванням свого нового об'єкта гостинностi пiд його дахом [8].

Залучення iнвестицiй тiсно взаємопов'язано з iнвестицiйною привабливiстю пiдприємств готельно-ресторанного бiзнесу. Розгляд iнвестицiйної привабливостi пiдприємства необхідно починати з оцiнки привабливостi для iнвестора країни, в якiй знаходиться об'єкт iнвестування. При стратегiчному плануваннi й у своїй поточнiй дiяльностi менеджмент пiдприємств має враховувати не тiльки внутрiшнi резерви та можливостi, але й умови економiчного середовища, що є багатфакторним iндикатором макроекономiчної ситуацiї в країнi та свiтi.

Таблиця 2

Фактори, що впливають на iнвестицiйну привабливiсть пiдприємств готельно-ресторанного бiзнесу

№ з/п	Фактор	Складовi факторного впливу
Зовнiшнi		
1	Инвестицiйна привабливiсть країни	Динамiка ВВП; динамiка валютного курсу; рiвень попиту на вироблену продукцiю; динамiка фондових iндекси́в; рiвень ставок банківського кредитування; податкове оточення; динамiка та структура закордонних iнвестицiй в економiку країни
2	Инвестицiйна привабливiсть галузi	Прибутковiсть галузi; перспективнiсть розвитку галузi; iнвестицiйнi ризики (рiвень конкуренцiї в галузi, рiвень iнфляцiйної стiйкостi продукцiї галузi, соцiальна напруга галузi)
3	Инвестицiйна привабливiсть рiгiону	Рiвень загальноекономiчного розвитку; рiвень розвитку iнвестицiйної iнфраструктури рiгiону; демографiчна характеристика рiгiону; рiвень розвитку ринкових вiдносин i комерцiйної iнфраструктури рiгiону; рiвень кримiногенних, екологiчних ризикiв
Внутрiшнi		
1	Спецiалiзацiя	Ринкова нiша; потенцiал розширення кола споживачiв; частка ринку спецiалiзованих закладiв
2	Стан матерiально-технiчної бази	Забезпеченiсть основними фондами; вiдповiднiсть обсягу та структури матерiально-технiчної бази спецiалiзацiї закладу; ступiнь зносу основних фондiв; ступiнь оновлення основних фондiв
3	Кадрове забезпечення	Рiвень квалiфiкацiї обслуговуючого персоналу; вiдповiднiсть кiлькостi та структури кадрiв спецiалiзацiї та розмiрам закладу; рiвень менеджменту; органiзацiйна структура управлiння
4	Маркетингове забезпечення	Наявнiсть маркетингової стратегiї, цiнової полiтики, рекламної полiтики, акцiйної полiтики, iнформацiйної полiтики
5	Гудвiл	Наявнiсть лiцензiй, прав, патентiв; iмiдж; дiлова репутацiя; наявнiсть вебсайту в мережi iнтернет
6	Фiнансово-майновий стан	Рiвень прибутковостi, платоспроможностi, лiквiдностi, дiлової активностi, фiнансової стiйкостi; рiвень фiнансового та комерцiйного ризику

Джерело: сформовано на основi [5-7].

Потенційні можливості для інвестування у підприємства готельно-ресторанного бізнесу

Характер інвестицій	Переваги	Недоліки
Підприємство, що повністю належить іноземному капіталу (Іноземна дочірня компанія повністю володіє акціонерним капіталом протягом необмеженого часу)	Жодних фінансових ризиків для країни, що приймає. Вихід на новий ринок готельних послуг	Значний відтік доходів, отриманих від готельного бізнесу за кордон. Складно враховувати державну політику в галузі розвитку туризму
Спільне підприємство (Підприємство залучає засновника-партнера для спільного ведення бізнесу)	Доступ до додаткових фінансових ресурсів. Доступ до міжнародних маркетингових систем. Зниження ризику. Менший відтік доходів	Вимога до наявності певних власних коштів. Розподіл ризиків. Імовірність, несприятливих умов у контрактах між партнерами
Франчайзинг (Місцева компанія набуває право здійснювати діяльність під фірмовою маркою іншої компанії)	Передача управлінських і маркетингових знань. Гарантований стандарт якості. Репутація фірмової марки	Управлінський ризик. Необхідність оплати обумовленого відсотка від прибутку в рамках франчайзингу
Контракти на управління (Іноземна компанія здійснює контроль та управління комерційною діяльністю без права власності)	Можлива передача знань, навичок і технологій на підставі угоди про співробітництво	Відсутній повний контроль стосовно фінансів, управління та планування
Готельні консорціуми (Незалежні готелі об'єднують свої ресурси з тим, щоб конкурувати з інтегрованими та франчайзинговими мережами)	Спільна національна та міжнародна діяльність (рекламні кампанії, інформаційні системи, фінансова політика)	Дрібні готелі можуть не розглядатись як привабливі партнери по консорціуму. Первісно відсутня репутація фірмової марки
Підприємство, яке повністю належить національному капіталу (Вітчизняні інвестиції, не пов'язані з іноземним капіталом)	Менш значний відтік доходів за кордон. Незалежність у прийнятті стратегій	Слабка міжнародна репутація. Високі витрати на маркетинг

Джерело: сформовано на основі [6; 7].

Загальний стан макросередовища оцінюється на основі макроекономічних показників. Одержало поширення використання таких показників, як динаміка ВВП; динаміка валютного курсу; рівень попиту на вироблену продукцію та послуги; динаміка фондових індексів; рівень ставок банківського кредитування; податкове оточення; динаміка та структура закордонних інвестицій в економіку країни. Зазначені агреговані показники характеризують стан як економіки в цілому, так і окремих галузей. Вони є достатньо об'єктивними, тому їх можна застосовувати для оцінки інвестиційної привабливості макросередовища.

Розташування підприємств готельно-ресторанного бізнесу не завжди враховує розвиток інфраструктури міст і транспортної мережі, адресну спрямованість на потенційного споживача, а відразу ж пропонується висока вартість ціни послуг. У більшості випадків підприємства готельно-ресторанного бізнесу та туризму працюють на фундаменті збанкрутілих або перепроданих закладів, за старими технологіями, на застарілому обладнанні, з використанням екологічно небезпечної сировини (що диктується економією витрат виробництва і обслуговування). У готелях також відсутні нові технології обслуговування клієнтів, недостатня автоматизація більшості процесів, у тому числі поселення та розрахунків, обслуговування мешканців готелів тощо. Слід відзна-

чити, що кількість послуг, які надаються мешканцям готелів в Україні, порівняно з іншими країнами світу, є дуже обмеженою.

Проте в умовах сучасного динамічного та відкритого до подорожей світу послуги готельно-ресторанного бізнесу вкрай затребувані та вимагають як покращення якості, так і розширення сервісу. Очевидно, що це є неможливим без упровадження інновацій. Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» фінансування інноваційної діяльності можна проводити за рахунок коштів: державного бюджету; місцевих бюджетів; спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансових установ; фізичних та юридичних осіб; інших джерел, які не заборонені законодавством України.

Фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів державного бюджету зазвичай використовується тільки при проведенні великих інноваційних проектів та підприємствами державної форми власності. Таке фінансування може здійснюватися шляхом прямого фінансування, коли держава надає кредит або позику безпосередньо підприємству, яке проводить інноваційну діяльність, або шляхом надання державної гарантії, якщо джерело фінансування інше [9].

Іншим джерелом фінансування є отримання кредитів у комерційних банків. Але для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, при отри-

манні кредитів з'являються і проблеми. Більшість комерційних банків здійснює коротко- та середньострокове кредитування у зв'язку з високою ризикованістю інноваційної діяльності, а також бажанням банків отримати швидкий прибуток. А інноваційна діяльність може передбачати отримання прибутку тільки в кінці виконання строку проєкту.

Отже, одним із ефективних джерел фінансування інноваційної діяльності є утворення спільних підприємств, у тому числі з іноземними партнерами. Процес залучення інвестицій проходить у декілька етапів (табл. 4).

Тому пропонується, оцінюючи інвестиційну привабливість підприємств готельно-ресторанного бізнесу, використовувати методичний підхід, запропонований В. М. Гриньовою [11]. У відповідності до цієї методики визначення інвестиційної привабливості слід розглядати не тільки як інтегральний фінансово-економічний показник, а й як систему кількісних показників оцінки господарського, фінансового, технічного потенціалів підприємства, що дозволяє оцінити позицію конкретного підприємства відповідної галузі та регіону.

Методика В. М. Гриньової забезпечує найбільш повне врахування головних факторів, що визначають

Таблиця 4

Етапи залучення інвестицій [10]

№ з/п	Етап	Характеристика етапу
1	Підготовчий	Попередній аналіз інвестиційного проєкту на предмет відповідності вимогам кредиторів або інвесторів, вивчення фінансової звітності підприємства, менеджменту та позиціонування підприємства на ринку
2	Розробка	Розробка / оптимізація середньо- та довгострокової концепції фінансування проєкту та узгодження з клієнтом
3	Term-sheet	Визначення рамкових умов фінансування різних фінансових інститутів, які є потенційними інвесторами для інвестиційного проєкту. Розробка списку потенційних інвесторів (Long/Short List)
4	Реалізація	Маркетинг інвестиційних проєктів включає комплекс заходів Investor Relation: розсилка документів інституційними та приватними інвесторами, публікація інформації на інвестиційних порталах, періодичних ЗМІ, презентація на міжнародних інвестиційних конференціях, бізнес-форумах. Супровід замовника при переговорах з інвесторами, візова підтримка для країн Євросоюзу, аналіз контрактів (кредитні/інвестиційні), юридичний супровід при підписанні контрактів
5	Закриття проєкту	Контроль/координація представлення фінансових коштів. Отже, важливим моментом у залученні інвестицій залишається розгляд інвестиційної привабливості підприємств готельно-ресторанного бізнесу, яка тісно пов'язана з оцінкою привабливості для інвестора країни чи регіону, в якій знаходиться об'єкт інвестування. Таким чином, з метою підвищення рівня фінансування підприємств готельно-ресторанного бізнесу необхідно: вдосконалити управління внутрішніми ресурсами, а при залученні інвестицій – враховувати як інвестиційну привабливість країни, так і туристичну привабливість місцевості, де розташований готельно-ресторанний комплекс

Джерело: сформовано на основі [10].

Оцінюючи інвестиційну привабливість підприємств готельно-ресторанного бізнесу, які планується створити, або які діють і потребують інвестицій, важливо правильно обрати необхідну для цього методику. У дослідженій літературі активно пропонуються різноманітні методи, що можна використовувати за наявності певних передумов.

Зазначимо, що серед методик оцінки інвестиційної привабливості майже всі вибудовані на системі фінансових показників. З одного боку, такий підхід є виправданим тому, що оцінка здійснюється на основі наявної та широкодоступної інформації фінансових звітів підприємств. З іншого – така односторонність призводить до викривлення результату через неврахування значущих зовнішніх факторів (привабливість країни, галузі, регіону). Упущення цих факторів для готельно-ресторанної сфери є неприпустимим.

рівень інвестиційної привабливості готелів та ресторанів. За наявності в Україні всіх передумов для активного розвитку туристичної галузі, та як важливої її складової – готельно-ресторанного бізнесу, потрібно активно залучати вітчизняні та іноземні інвестиції в ці сфери економіки. Забезпечення процесу інвестування підприємств готельно-ресторанного бізнесу відповідним методичним інструментарієм сприятиме його активізації та підвищенню рівня обґрунтованості інвестиційних рішень [13].

У цілому аналіз статистичних даних свідчить про стійку тенденцію скорочення інфраструктурних туристичних ресурсів, а отже, і обсягів послуг цього сектора економіки. Ця загальна та регіональна тенденція дає підстави говорити про необхідність запровадження організаційно-економічних

заходів щодо активізації діяльності. Серед основних напрямів і заходів такої роботи можна виділити такі:

- ✦ зміна напрямів туристичних потоків, туристичних уподобань в окремих регіонах України (наприклад, Буковель);
- ✦ формування бази вибору туристами місць відпочинку за допомогою інтернет-ресурсів;
- ✦ активізація ЗМІ в напрямку формування смаку клієнтів до якості готельних послуг;
- ✦ ініціювання розвитку butik-готелів та традиційних хостелів, які мають масове розповсюдження в міжнародних системах бронювання;
- ✦ диверсифікація готельної пропозиції для збільшення рівня завантаженості вже існуючого номерного фонду та пошук нових готельно-туристичних послуг для привабливості українського ринку.

Отже, загострення політичної та економічної кризи, військові дії на сході України на тлі загальносвітової кризи призвели до значного сповільнення темпів розвитку готельно-ресторанного бізнесу. З іншого боку, сповільнення зростання готельно-ресторанного бізнесу викликане відсутністю достатнього інноваційного забезпечення галузі, прорахунками в її регулюванні з боку відповідних державних структур і низькою купівельною спроможністю населення України, яке не в змозі користуватися цими послугами. За таких умов необхідні формування та реалізація інвестиційної політики щодо розвитку готельно-ресторанного господарства, яка б включала в себе такі найважливіші складові, як:

- ✦ механізми державного регулювання цієї галузі;
- ✦ ресурсне забезпечення й пільгове фінансування розвитку;
- ✦ організаційно-функціональне забезпечення управлінських процесів;
- ✦ інформаційно-методичне забезпечення галузі (мається на увазі систематична інформація, оцінювання впроваджених інновацій тощо). ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Басюк Т. П. Інвестиційна привабливість підприємств готельно-ресторанного бізнесу. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2013. № 4. С. 12–18. URL: <http://dSPACE.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16273/1/basiuk.pdf>
2. Білик В. В. Сутність інвестицій та наукові підходи до інвестиційної діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. № 2. Т. 2. С. 112–115.
3. Галасюк С. С. Досвід європейських країн у застосуванні стандартів «HOTELSTARS UNION» // Матеріали круглого столу та студентської науково-практичної конференції «Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України». Одеса, 2018. С. 13–18.

4. Здреник В. С. Інвестиційний потенціал: сутність поняття та проблеми оцінки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2016. Вип. 1. Т. 1. С. 363–367.
5. Карсекін В. І. Інвестиційна політика : проблеми теорії і практики готельного бізнесу : монографія. Харків : ХДУХТ, 2015. 518 с.
6. Короткова О. В. Інвестиційна привабливість підприємства та методики її оцінювання. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2132%20%20>
7. Крамаренко К. М. Інвестиційна привабливість підприємства та методичні підходи до її визначення. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 10. С. 101–104. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/10-2016/22.pdf>
8. Кубарева І. В. Методичні та прикладні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2014. № 35. С. 31–40. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/6235/31-40.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. Мархайчук М. М. Аналіз методик оцінювання інвестиційної привабливості в контексті інноваційного розвитку підприємств. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. С. 330–336. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_4_330_336.pdf
10. Матичин Ю. М. Інвестиційна привабливість туристичної галузі України. *Економіка. Управління. Інновації. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 1.
11. Ніконова Н. В. Інвестиційна привабливість підприємств: сутність, фактори впливу та оцінка існуючих методик аналізу. *Економічний вісник університету*. 2017. Вип. 32. Т. 1. С. 81–88.
12. Статистичний щорічник України за 2018 рік. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
13. Щербатенко І. В. Виділення ключових принципів методики оцінки інвестиційної привабливості на основі аналізу існуючих методик. *Економічний проєкт*. 2013. № 71. С. 144–152.

REFERENCES

1. Basiuk, T. P. "Investytsiina pryvablyvist pidpriemstv hotelno-restorannoho biznesu" [Investment Potential Hotel and Restaurant Business]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*. 2013. <http://dSPACE.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/16273/1/basiuk.pdf>
2. Bilyk, V. V. "Sutnist investytsii ta naukovi pidkhody do investytsiinoi diialnosti" [The Essence of Investment and Scientific Approaches to Investment Activities]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»*, vol. 2, no. 2 (2015): 112-115.
3. Halasiuk, S. S. "Dosvid yevropeyskykh krain u zastosuvanni standartiv «HOTELSTARS UNION»" [Experience of European Countries in the Application of "HOTELSTARS UNION" Standards]. *Turystychnyi ta hotelno-restorannyi biznes: svitovyi dosvid ta perspektyvy rozvytku dlia Ukrainy*. Odessa, 2018. 13-18.

- Karsekin, V. I. *Investytsiina polityka : problemy teorii i praktyky hotelnoho biznesu* [Investment Policy: Problems of Theory and Practice of Hotel Business]. Kharkiv: KhDUKhT, 2015.
- Korotkova, O. V. "Investytsiina pryvablyvist pidpryiemstva ta metodyky yii otsiniuvannia" [Investment Attractiveness of the Enterprise and Its Evaluation Methods]. *Efektivna ekonomika*. 2013. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2132%20%20>
- Kramarenko, K. M. "Investytsiina pryvablyvist pidpryiemstva ta metodychni pidkhody do yii vyznachennia" [Investment Attractiveness of Enterprises and Methodological Approaches to Its Valuation]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. 2016. <http://bses.in.ua/journals/2016/10-2016/22.pdf>
- Kubareva, I. V. "Metodychni ta prykladni aspekty otsinky investytsiinoi pryvablyvosti pidpryiemstva" [Methodical and Applied Aspects of Appraisal of the Company's Investment Attractiveness]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*. 2014. <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/6235/31-40.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Markhaichuk, M. M. "Analiz metodyk otsiniuvannia investytsiinoi pryvablyvosti v konteksti innovatsiinoho rozvytku pidpryiemstv" [The Analysis of Investment Attractiveness Estimation Methods in the Context of Enterprise Innovative Development]. *Marketynh i menedzhment innovatsii*. 2012. https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2012_4_330_336.pdf
- Matichyn, Yu. M. "Investytsiina pryvablyvist turystychnoi haluzi Ukrainy" [Investment Attractiveness of the Tourism Industry of Ukraine]. *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Seriia «Ekonomichni nauky»*, no. 1 (2017).
- Nikonova, N. V. "Investytsiina pryvablyvist pidpryiemstv: sutnist, faktory vplyvu ta otsinka isnuichykh metodyk analizu" [Investment Attractiveness of Enterprises: Essence, Factors of Influence and Evaluation of Existing Methods of Analysis]. *Ekonomichniy visnyk universytetu*, vol. 1, no. 32 (2017): 81-88.
- "Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2018 rik" [Statistical Yearbook of Ukraine for 2018]. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm
- Shcherbatenko, I. V. "Vydilennia kliuchovykh pryntsypiv metodyky otsinky investytsiinoi pryvablyvosti na osnovi analizu isnuichykh metodyk" [Identification of Key Principles of the Methodology for Assessing Investment Attractiveness Based on the Analysis of Existing Methods]. *Ekonomichniy prostir*, no. 71 (2013): 144-152.
- Zdrenyk, V. S. "Investytsiinyi potentsial: sutnist poniattia ta problemy otsinky" [Investment Potential: The Essence of the Concept and the Problems of Evaluation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia «Ekonomika»*, vol. 1, no. 1 (2016): 363-367.

УДК 338.48
JEL: Z32

ТУРИЗМ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ: НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

©2020 ПАНОВА І. О.

УДК 338.48
JEL: Z32

Панова І. О. Туризм під час пандемії: наслідки та перспективи

Метою статті є дослідження можливих змін у туристичній сфері після завершення пандемії, яка викликана коронавірусом. Зазначено, що вже сьогодні країни розпочали робити важливі кроки щодо подолання проблем, що виникають. Обмежувальні дії, які були впроваджені майже в усьому світі, а особливо закриття міждержавних кордонів, завдали вагомих збитків туристичній галузі. За цей період деякі авіакомпанії опинилися на грані банкрутства, мільйони людей втратили робочі місця або змушені були припинити працювати. Готелі, ресторани, туристичні компанії, магазини потребують негайної державної підтримки з огляду на фінансові наслідки кризи. Бюджети країн – членів ЄС понесли мільярдні збитки. Комітет з питань транспорту й туризму Європарламенту запропонував підготувати спеціальний план допомоги туристичному бізнесу найближчим часом. Найважливішими пріоритетами в кожній країні повинні бути здоров'я, безпека та захист гостей, співробітників і ділових партнерів, незалежно від масштабу нанесеної коронавірусом шкоди. Обґрунтовано необхідність впровадження спеціальних сертифікатів, які будуть гарантувати, що заклади, які їх отримали, повністю відповідають найвищим стандартам безпеки, гігієни, чистоти, а у випадку виявлення коронавірусу в гостя нададуть усю необхідну медичну допомогу. Після стабілізації ситуації, яка викликана пандемією, люди продовжать подорожувати. У пріоритеті будуть місця з більш безпечною епідеміологічною ситуацією. Крім того, більшість туристів намагатимуться зробити свій відпочинок якомога дешевшим, обираючи більш бюджетні напрямки відпочинку, засоби розміщення та транспорт пересування. Важливо також, щоб туристичні компанії та пов'язані з ними галузі обов'язково найближчим часом вжили всіх необхідних заходів для захисту мандрівників під час усієї подорожі. Стабілізація туристичного сектора безпосередньо пов'язана з відновленням всієї економіки країни.

Ключові слова: пандемія, охорона здоров'я, туристична галузь.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-226-232>

Бібл.: 15.

Панова Ірина Олександрівна – кандидат економічних наук, викладач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: iryna.panova@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1975-5644>

УДК 338.48
JEL: Z32

Панова И. А. Туризм во время пандемии: последствия и перспективы

Целью статьи является исследование возможных изменений в туристической сфере после завершения пандемии, вызванной коронавирусом. Отмечено, что уже сегодня страны начали делать важные шаги к преодолению возникающих проблем. Ограничительные действия, которые были введены почти во всем мире, а особенно закрытие межгосударственных границ, нанесли существенный ущерб туристической отрасли. За этот